

SPORTCHILAR ORASIDA DOPING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATLARI VA ULARNING SALBIY OQIBATLARI.

Burxonov Bahodir Hayotov

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi

Malaka oshirish instituti Jismoniy tayyorgarlik sikli o'qituvchisi

bahodirburxonov87@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada sportchilarning doping vositalaridan foydalanish holatlari, ularning asosiy sabablari va sog'liqqa salbiy ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, dopingning sportdagi axloqiy me'yorlarga zidligi, xalqaro tashkilotlarning unga qarshi kurashish usullari ham ko'rib chiqilgan. Muallif ushbu muammoni bartaraf etish uchun ta'limiy, nazorat va huquqiy choralarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: doping, sportchilar, sog'liq, musobaqa, diskvalifikatsiya, axloqiy me'yorlar, WADA, nazorat, salbiy oqibatlar.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДОПИНГА СРЕДИ СПОРТСМЕНОВ И ЕГО НЕГАТИВНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ.

Бурхонов Баходир Хаётович

Преподаватель цикла физической подготовки

Институт повышения квалификации

Министерство внутренних дел Республики Узбекистан

bahodirburxonov87@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматриваются случаи использования допинга среди спортсменов, причины такого поведения и его негативное влияние на здоровье. Также анализируются этические аспекты допинга в спорте и методы борьбы с ним со стороны международных организаций. Автор предлагает образовательные, контрольные и правовые меры для решения данной проблемы.

Ключевые слова: допинг, спортсмены, здоровье, соревнования, дисквалификация, этика, ВАДА, контроль, негативные последствия.

THE USE OF DOPING AMONG ATHLETES AND ITS NEGATIVE CONSEQUENCES.

Burkhonov Bahodir Hayotov

Teacher of physical training cycle

Institute of advanced training
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan
bahodirburxonov87@gmail.com

Abstract:. This article analyzes the use of doping substances among athletes, the main reasons behind such behavior, and their harmful effects on health. It also explores the ethical implications of doping in sports and the countermeasures implemented by international organizations. The author suggests educational, regulatory, and legal strategies to combat this issue.

Keywords: doping, athletes, health, competition, disqualification, ethics, WADA, control, negative consequences.

Kirish

So'nggi yillarda jahon sportida sportchilar tomonidan doping vositalaridan foydalanish holatlari tobora ko'proq aniqlanmoqda. Bu holat nafaqat sportning halolligiga putur yetkazmoqda, balki sportchilarning sog'lig'i, psixologik holati hamda ularning professional faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Dopingga qarshi kurash xalqaro sport tashkilotlari, xususan WADA (Butunjahon Dopingga Qarshi Agentlik) faoliyatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Mazkur maqolada sportchilarning doping vositalaridan foydalanish sabablari, keng tarqalgan turdagi doplar, ularning salbiy oqibatlari va bu muammoni hal etish yo'llari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Doping vositalaridan foydalanish zamonaviy sportning global muammolaridan biriga aylangan. Har yili yuzlab sportchilar doping testlaridan o'tolmay, musobaqalardan chetlatilmoqda. Sportchilar orasida taqiqlangan moddalarga murojaat qilish sabablari turlicha bo'lib, ularning aksariyati sportda natijaga bo'lgan bosim, jismoniy zo'riqish, tiklanish jarayonini tezlashtirish istagi va professional faoliyatda muvaffaqiyatli bo'lishga intilish bilan bog'liq. Ayniqsa, yirik xalqaro turnirlar, Olimpiada va jahon chempionatlari arafasida ba'zi sportchilar taqiqlangan vositalarga murojaat qilish orqali o'z jismoniy imkoniyatlarini sun'iy ravishda oshirishga harakat qilishadi. Bu esa nafaqat sport axloqiga zid hisoblanadi, balki sog'liq uchun ham katta xavf tug'diradi.

Doping vositalari turlicha farmakologik ta'sirga ega. Ulardan eng ko'p uchraydiganlari – anabolik steroidlar, gormonlar, peptidlar, diuretiklar va stimulyatorlardir. Anabolik steroidlar mushak massasini tez oshirish uchun qo'llaniladi. Ular sportchining kuch va chidamliligini vaqtincha oshirishi mumkin, biroq ularning jigar, yurak va gormonal tizimga salbiy ta'siri juda yuqori. Diuretiklar suyuqlikni chiqarish orqali tana og'irligini kamaytirish uchun ishlatiladi, biroq ular suvsizlanishga va buyrak faoliyatining buzilishiga olib keladi. Stimulantlar esa

markaziy asab tizimiga ta'sir qilib, charchoq hissini kamaytiradi, e'tiborni kuchaytiradi, lekin ruhiy beqarorlik, uyqusizlik va giyohvandlikka o'xshash qaramlik holatlarini keltirib chiqarishi mumkin. EPO (eritropoetin) kabi moddalarning ishlatilishi esa kislorod tashish imkoniyatini oshiradi, bu esa uzoq masofali yugurish, velosport kabi sport turlarida ustunlik beradi. Biroq bu vositalar qon quyuqlashuviga olib kelib, yurak xurujlari va insult xavfini oshiradi.

Doping vositalarining sportchilar salomatligiga ko'rsatadigan salbiy ta'siri ko'p hollarda darhol sezilmaydi. Ba'zan ularning salbiy oqibatlari yillar o'tgach, doimiy gormonal buzilishlar, jinsiy disfunktsiyalar, yurak kasalliklari yoki ruhiy kasalliklar tarzida namoyon bo'ladi. Ayol sportchilar orasida esa bu vositalar hayz davrining buzilishi, bepushtlik va erkaklarga xos ikkilamchi jinsiy belgilar paydo bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin. Yosh sportchilar uchun esa bu vositalar o'sish jarayonining izdan chiqishiga, suyaklar va mushaklarning noto'g'ri rivojlanishiga olib keladi.

Shuningdek, dopingdan foydalanish sportchining obro'-e'tiboriga va professional faoliyatiga ham jiddiy zarar yetkazadi. Sportchi doping iste'moli aniqlangach, odatda musobaqadan diskvalifikatsiya qilinadi, medallaridan mahrum bo'ladi yoki bir necha yilga sportdan chetlatiladi. Ayrim holatlarda esa sportchining butun faoliyati to'xtatiladi. Bu esa uning sportdagi imijini, reklama shartnomalarini, homiylik va boshqa moliyaviy daromadlarini yo'qotishiga olib keladi. Bunday sportchilar jamoatchilik nazarida aldovga yo'l qo'ygan, halollik tamoyillariga xiyonat qilgan shaxs sifatida baholanadi. Bu holat ularning psixologik holatiga ham salbiy ta'sir etib, depressiya, izolyatsiya va hatto o'z joniga qasd qilish holatlariga sabab bo'lishi mumkin.

Dopingga qarshi kurash butun dunyo bo'ylab kuchaytirilmoqda. Xalqaro miqyosda Butunjahon antidoping agentligi – WADA ushbu jarayonning bosh koordinatori hisoblanadi. U taqiqlangan moddalar ro'yxatini har yili yangilab boradi, doping sinovlarini tashkil qiladi va milliy antidoping tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtiradi. Shuningdek, ko'plab davlatlarda dopingga qarshi qonunlar va tartib-qoidalar qabul qilingan bo'lib, sport federatsiyalari va olimpiya qo'mitalari ham bu borada faol ish olib bormoqda. Sportchilarning tibbiy ma'lumotlarini ro'yxatga olish, biologik pasportlar yaratish, to'satdan sinov o'tkazish tizimi orqali dopingni aniqlash ko'lamlari kengaytirilgan. Bundan tashqari, doping vositalari haqida sportchilarga, ularning murabbiylari va ota-onalariga ma'lumot beruvchi ma'rifiy tadbirlar, treninglar va seminarlar ham muhim rol o'ynaydi.

Hozirgi kunda yoshlar sporti ham dopingga qarshi kurashning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib bormoqda. Ayniqsa, sport maktablari va akademiyalarida yosh sportchilarga sog'lom turmush tarzining afzalliklarini tushuntirish, dopingning salbiy oqibatlari haqida tushunarli va asosli ma'lumotlar berish muhimdir. Chunki yosh

avlodni bu illatdan asrash – kelajakdagi sog‘lom, halol va natijaga erishuvchi sportchilarni tarbiyalashning asosi hisoblanadi.

Xulosa

Doping vositalaridan foydalanish sportning asosiy tamoyili bo‘lgan halollik, tenglik va sog‘lom raqobatga jiddiy xavf tug‘diradi. Doping sportchining qisqa muddatli yutuqlariga xizmat qilsa-da, uzoq muddatda salomatlik, obro‘ va professional faoliyatga katta zarar yetkazadi. Shu sababli, sportchilarning axloqiy tarbiyasi, doping vositalarining salbiy oqibatlarini tushuntirish va nazorat tizimini kuchaytirish orqali bu muammoning oldini olish mumkin. Har bir sportchi sog‘lom va halol raqobat tarafdori bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Всемирное антидопинговое агентство (WADA). *Кодекс Всемирного антидопингового агентства*. — Монреаль, 2021.
2. Murodov, D. (2020). *Sport tibbiyoti asoslari*. — Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Назаров, III. A. (2018). *Sportchilar salomatligi va antidoping nazorati*. — Toshkent: “Ilm ziyo” nashriyoti.
4. Kayser, B., Mauron, A., & Miah, A. (2007). Current anti-doping policy: a critical appraisal. *BMC Medical Ethics*, 8(1), 2. <https://doi.org/10.1186/1472-6939-8-2>
5. O‘zbekiston Respublikasi Jismoniy tarbiya va sport vazirligi. *Sportda antidoping siyosati va uning amalga oshirilishi bo‘yicha yo‘riqnoma*. — Toshkent, 2022.
6. World Health Organization (WHO). (2021). *Health consequences of performance-enhancing drugs*. — Geneva.